

STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U SRBIJI

IZAZOVI I MOGUĆNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Stalna konferencija gradova i opština
Makedonska 22/VIII
Beograd

Tel. 011 3223 446

Fax: 011 3221 215

e-mail: secretariat@skgo.org

www.skgo.org

STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U SRBIJI

IZAZOVI I MOGUĆNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Brošura STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U SRBIJI - IZAZOVI I MOGUĆNOSTI NA LOKALNOM NIVOU ima dva cilja: da ukaže na najvažnije elemente nacionalne Strategije za smanjenje siromaštva i da predloži aktivnosti koje bi mogle da sadrže strategije na lokalnom nivou. Pri izradi brošure vodilo se računa o tome da se u potpunosti očuva duh nacionalne Strategije za smanjenje siromaštva, ali i da se lokalni aspekti postave u kontekst evropskih integracija, Lokalne agende 21 i koncepta održivog razvoja.

Prvi deo brošure, pored definicije siromaštva, sadrži i najvažnije nalaze o osnovnim karakteristikama siromaštva u Srbiji, kao i makroekonomske pretpostavke za borbu protiv siromaštva. U drugom delu je ukazano na osnovne ciljeve i mere na nacionalnom nivou, kao i na moguće aktivnosti gradova i opština u domenu zapošljavanja, socijalne zaštite, penzijsko-invalidskog sistema i brige o starima, zdravlja, obrazovanja i zaštite životne sredine. Treći deo sadrži primere dobre prakse u borbi protiv siromaštva posebno ugroženih grupa: Roma, izbeglica i raseljenih lica, osoba sa invaliditetom, žena i dece. Na kraju brošure je tema strategije za smanjenje siromaštva na nivou lokalne zajednice stavljena u kontekst Lokalne Agende 21 i evropskih integracija.

SKGO okuplja izabrane predstavnike lokalnih samouprava u Srbiji i deluje kao Savetodavni odbor lokalnih vlasti u procesu pripreme i implementacije Strategije za smanjenje siromaštva (SSS). SKGO je ovu brošuru pripremila u saradnji sa Timom potpredsednika Vlade Srbije za implementaciju SSS, a finansirana je od strane Odeljenja za međunarodni razvoj Velike Britanije (DFID). Inače, u poslednjih godinu dana Stalna konferencija gradova i opština je, u skladu sa svojim mandatom, objavila više publikacija, čiji je cilj informisanje, bolje funkcionisanje i unapređenje kapaciteta lokalnih samouprava. Među njima su: **Brošura o etičkim standardima za funkcionere lokalne samouprave u Srbiji**, **Vodič za odbornike gradskih i opštinskih skupština**, **Lokalna Agenda 21- uvod u planiranje održivog razvoja**, **Decentralizacija i ostvarivanje manjinskih prava na lokalnom nivou** i dr., kao i redovna informativna glasila Stalne konferencije - časopis **Glas lokalne samouprave** i **Informativni bilten SKGO**.

U sklopu Stalne konferencije gradova i opština funkcioniše više odbora, koji doprinose ukupnim naporima usmerenim na smanjenje siromaštva, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou. To su, pre svih, Odbor za socijalnu politiku sa četiri pododbora (za socijalnu zaštitu, zdravlje, zapošljavanje i obrazovanje), Odbor za lokalnu samoupravu i lokalne finansije, Odbor za ekonomski razvoj, Odbor za komunalne delatnosti, Odbor za kulturu, omladinu i sport i Odbor za energetske efikasnost. U toku je i rad se na projektima, od kojih su za ovu oblast najznačajniji **Projekat reforme socijalne politike** i **Program zaštite životne sredine i održivog razvoja u gradovima i opštinama Srbije**, u okviru koga je pripremljena ova brošura.

Objavlivanjem brošure **Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji - izazovi i mogućnosti na lokalnom nivou**, Stalna konferencija gradova i opština nastoji da doprinese pripremanju za nastavak procesa decentralizacije koji se očekuje u narednim godinama i da pomogne gradovima i opštinama da se suoče sa nekim od ozbiljnih izazova u tom procesu.

Dorđe Staničić
Generalni sekretar Stalne konferencije gradova i opština

Tekst brošure na srpskom i engleskom može se naći na internet prezentaciji Stalne konferencije gradova i opština
- www.skgo.org

Both Serbian and English versions of this booklet can be found on the Standing Conference of Towns and
Municipalities web site - www.skgo.org

STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U SRBIJI
IZAZOVI I MOGUĆNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Siromaštvo, u užem smislu, podrazumeva nedovoljne prihode za zadovoljenje **osnovnih životnih potreba**. U širem smislu, siromaštvo predstavlja višedimenzionalni društveni problem, čije rešavanje podrazumeva obezbeđenje podjednake **dostupnosti javnim i komunalnim uslugama**, kao i poštovanje ljudskih prava. To uključuje stvaranje preduslova za zadovoljenje osnovnih potreba u oblasti zdravstva, obrazovanja, snabdevanja energijom, stanovanja, informisanja, kao i pružanje šansi pojedincu da obezbedi egzistenciju za sebe i svoju porodicu.

Siromaštvo u Strategiji za smanjenje siromaštva (SSS) u Srbiji predstavljeno je kao višedimenzionalni društveni problem, koji samim tim zahteva i multi-sektorski pristup kroz različite strategije i programe u borbi protiv siromaštva. Pored obezbeđenja preduslova za dostupnije usluge, važan je i aspekt ljudskih prava. Kroz SSS se razmatra i unapređenje zaštite životne sredine i prirodnih resursa, kao jedne od važnih pretpostavki održivog razvoja. Ovakvim širim pristupom, SSS se direktno vezuje za ostvarivanje univerzalnih Milenijumskih razvojnih ciljeva Ujedinjenih nacija, ali i za preporuke u procesu evropskih integracija.

● SADRŽAJ STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA (SSS) U SRBIJI

- Stanje i uzroci siromaštva u Srbiji
- Tranzicioni i reformski okvir za smanjenje siromaštva
- Strateški pravci smanjenja siromaštva u Srbiji
- Troškovi Strategije za smanjenje siromaštva
- Sprovođenje i praćenje sprovođenja SSS
- Pitanja od posebnog značaja za SSS - siromaštvo ugroženih grupa stanovništva

Sama Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji predstavlja razvojni dokument u koji je uključen, pored analize stanja i uzroka siromaštva, plan aktivnosti koje su usmerene ka suzbijanju siromaštva stvaranjem ekonomskih, pravnih i drugih preduslova za dostojan život svih građana. Pažnja je takođe usmerena na najnerazvijenija područja u Srbiji.

● STRATEŠKI PRAVCI SSS

- Strategija dinamičnog privrednog rasta i razvoja, sa naglaskom na otvaranju novih radnih mesta
- Sprečavanje pojave tzv. novog siromaštva, nastalog usled restrukturiranja privrede
- Efikasna primena i praćenje postojećih programa, definisanje novih programa, mera i aktivnosti koji su namenjeni najugroženijima, najsiromašnijima i stanovništvu u ekonomski najnerazvijenijim područjima

Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji je izrađena u periodu 2002 - 2003. godine u okviru koncepta koji su razvili Svetska banka i Međunarodni monetarni fond. Proces izrade Strategije pomogli su Svetska banka, britansko Odeljenje za međunarodni razvoj (DFID), Program za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), kao i drugi donatori. Strategija je usvojena kao dokument Vlade Republike Srbije oktobra 2003 godine. Izradu SSS je pratio široko postavljen konsultativni proces u kojem su učestvovali svi važni akteri u društvu: od vladinih institucija, preko sindikata, medija, stručne javnosti, do međunarodnih razvojnih partnera i organizacija civilnog društva (šema konsultativnog procesa na strani 33). Ovakav proces je omogućio da se čuje i glas najugroženijih: Roma, osoba sa invaliditetom, žena, dece, itd.

Formulisano Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji je prethodila izrada Ankete o životnom standardu stanovništva (AŽS) koja je sprovedena tokom 2002. godine na najvećem uzorku do tada: istraživanje je obuhvatilo 6.500 porodica, uključivši i uzorak od 500 najsiromašnijih porodica koje su korisnici socijalne pomoći. Analizom prikupljenih podataka utvrđen je nivo siromaštva u Srbiji, njegova dubina i rasprostranjenost, regionalne osobenosti...

● NALAZI ANKETE O ŽIVOTNOM STANDARDU STANOVNIŠTVA 2002. GODINE

- Definisana linija siromaštva - 4.489 din po ekvivalentnom odraslom
- 10,6% stanovništva Srbije se nalazi ispod linije siromaštva
- Materijalno nedovoljno obezbeđeno - 20% stanovništva Srbije
- Najugroženije grupe: a) osobe sa niskim nivoom obrazovanja, b) nezaposleni i izdržavani, c) stariji od 65 godina (bez penzija) i deca od 7 - 14 godina, d) ruralno stanovništvo, e) stanovnici jugoistočne i zapadne Srbije, f) osobe kojima je jedini izvor prihoda u svojoj ekonomiji

Pored izrade strategije na nacionalnom nivou, za smanjenje siromaštva je neophodno da se izrade strategije na lokalnom nivou zbog regionalnih razlika i lokalnih specifičnosti.

MILENIJUMSKI CILJEVI UJEDINJENIH NACIJA

U septembru 2002. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je Milenijumsku deklaraciju, u cilju reafirmacije Povelje Ujedinjenih nacija za obezbeđivanje mira, prosperiteta i pravde u svetu u novom milenijumu.

Ovom deklaracijom definisani su globalni ciljevi za rešavanje problema intenziviranih u drugoj polovini prošlog veka:

1. Iskorenjivanje krajnjeg siromaštva i gladi
2. Obezbeđenje opšteg osnovnog obrazovanja
3. Promovisanje jednakosti među polovima i poboljšanje položaja žena
4. Smanjenje smrtnosti dece
5. Poboljšanje zdravlja majki
6. Suzbijanje HIV/AIDS-a, malarije i drugih zaraznih bolesti
7. Obezbeđivanje održivosti životne sredine
8. Razvijanje globalnog partnerstva za razvoj

MAKROEKONOMSKI I DRUGI PREDUSLOVI ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA

MAKROEKONOMSKI PREDUSLOVI

- Rast bruto-društvenog proizvoda od 4-5% u naredne tri godine (2004-2006)
- Promena strukture bruto-društvenog proizvoda
  - Povećanje domaće štednje
  - Povećanje učešća investicija
  - Smanjenje udela lične i javne potrošnje
- Unutrašnja makroekonomska ravnoteža
  - smanjenje javne potrošnje
  - smanjenje fiskalnog deficita
- Održivost spoljnoekonomske ravnoteže
  - Smanjenje tekućeg deficita u bilansu plaćanja
  - Smanjenje udela spoljnog duga

OSTALI PREDUSLOVI:

- Nastavak procesa privatizacije i povećanje udela privatnog sektora
- Restrukturiranje privrede i javnih preduzeća
- Ubrzanje reformi u pravosuđu
- Zaokruživanje poreskih reformi i promena u budžetskim procedurama
- Modernizacija infrastrukture (saobraćaj, energetika, telekomunikacije, komunalna infrastruktura, navodnjavanje)
- Nastavak restruktuiranja bankarskog sektora
- Reforma državne uprave, sa naglaskom na decentralizaciji
- Izgradnja kontrolnih mehanizama i borba protiv korupcije

OVO SU I PREDUSLOVI EVROPSKE INTEGRACIJE SRBIJE

STRATEŠKI PRAVCI ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U SRBIJI

POVEĆANE MOGUĆNOSTI ZAPOŠLJAVANJA

- *Broj nezaposlenih oko 900 hiljada lica, stopa nezaposlenosti blizu 27%*
- *Rizik, dubina i oštrina siromaštva su najveći za nezaposlena i izdržavana lica*
- *Udeo nezaposlenih lica u domaćinstvu značajno povećava rizik siromaštva*
- *Povećanje zaposlenosti i stvaranje novih radnih mesta su najvažniji ciljevi strategije za smanjenje siromaštva*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA

Osnovni cilj: Stvaranje novih mogućnosti za zapošljavanje i razvoj efikasnijeg tržišta rada

- *Privlačenje investicija stvaranjem odgovarajućeg poslovnog i institucionalnog ambijenta*
- *Nastavak procesa privatizacije i restrukturiranja privrede i javnih preduzeća*
- *Smanjenje administrativnih i finansijskih prepreka za razvoj malih i srednjih preduzeća*
- *Jačanje organizovanog sistema podrške sektoru malih i srednjih preduzeća*
- *Povećanje fleksibilnosti tržišta radne snage i razvoj aktivnih mera zapošljavanja*
- *Smanjenje sive ekonomije i njena reintegracija*
- *Poboljšanje radne sposobnosti nezaposlenih*
- *Posebni programi za zapošljavanje ugroženih grupa (invalida, Roma, starijih nezaposlenih, mladih koji traže prvo zaposlenje, izbeglica i raseljenih lica)*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- Zakon o socijalno-ekonomskom savetu (usvojen 15.11.2004.)
- Zakon o mirnom rešavanju radnih sporova (usvojen 15.11.2004.)
- Stvaranje institucija koje predviđa Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti
- Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu (nacrt)
- Izrada i donošenje Zakona o sindikatima i udruženjima poslodavaca i Zakona o štrajku
- Izrada i donošenje Zakona o zapošljavanju osoba sa invaliditetom
- Izrada nacionalne strategije zapošljavanja (završeno, pred usvajanjem)
- Izrada Akcionog plana zapošljavanja
- Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća (završeno, pred usvajanjem)
- Zakon o garancijskom fondu (usvojen 27.05.2003.)
- Izrada i donošenje Zakona o privrednim društvima (usvojen 15.11.2004.), Zakona o stečajnom postupku (usvojen 23.07.2004.), Zakona o registraciji privrednih subjekata (usvojen 21.05.2004.) i Zakona o agenciji za privredne registre (usvojen 21.05.2004.)
- Izrada Nacionalne strategije konkurentnosti
- Donošenje Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (usvojen 23.07.2004.), izmena i dopuna Zakona o porezu na dohodak građana (usvojen 21.12.2004.), kojima se daju povlastice za zapošljavanje starijih radnika i novozaposlenih

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Donošenje urbanističkih i prostornih planova, uređenje gradskog građevinskog zemljišta
- Izrada lokalnih strateških planova razvoja i zapošljavanja
- Poboljšanje i razvoj lokalne infrastrukture, formiranje katastra nepokretnosti i katastra infrastrukture
- Otvaranje centara i kancelarija za razvoj malih i srednjih preduzeća koje bi pružale informativne i savetodavne usluge
- Stvaranje sistema podsticaja na lokalnom nivou (iznajmljivanje zemljišta i objekata pod koncesijama, osnivanje industrijskih zona, inkubator centara, oslobađanje od lokalnih такси u određenim slučajevima...)
- Formiranje lokalnih garancijskih fondova za podsticanje poljoprivrede i razvoj malih i srednjih preduzeća
- Organizovanje *one-stop-shop-a* za ulagače (sve dozvole i uputstva na jednom mestu)
- Samopromocija i informisanje potencijalnih ulagača
- Opremanje i bolje funkcionisanje lokalnih inspekcijских službi radi suzbijanja sive ekonomije
- Stvaranje lokalnih socio-ekonomskih saveta
- Povećanje međusobne saradnje lokalnih samouprava
- Stvaranje lokalnih koalicija za zapošljavanje i konkurentnost
- Saradnja organa lokalne samouprave i regionalnih centara Nacionalne službe za zapošljavanje
- Organizovanje javnih radova

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Narodni dohodak, ukupno, po stanovniku
- Zaposleni po delatnosti
- Broj zaposlenih, ukupno, u privatnom sektoru, u malim i srednjim preduzećima
- Nezaposleni po polu, starosti, obrazovanju, dužini čekanja na zaposlenje
- Stopa nezaposlenosti, ukupno, po polu
- Udeo poljoprivrednog stanovništva
- Broj novih radnih mesta, za ugrožene grupe
- Broj novoregistrovanih malih i srednjih preduzeća
- Broj nezaposlenih koji su prošli kurseve obuke, prekvalifikacije i dokvalifikacije
- Dužina puteva, struktura (udeo magistralnih i regionalnih puteva, udeo savremenog kolovoza)
- Udeo investicija, investicije po zaposlenom, investicije po stanovniku
- Udeo stranih direktnih investicija

Milenijumski cilj 1: Iskorenjivanje krajnjeg siromaštva i gladi

Zadatak 1: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti procenat lica čiji prihodi iznose manje od 1 dolara dnevno

Zadatak 2: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti procenat siromašnih i gladnih

Milenijumski cilj 8: Razvijanje globalnog partnerstva za razvoj

Zadatak 16: U saradnji sa zemljama u razvoju, razvijati i sprovesti strategije za pošten i produktivan rad za mlade

EFIKASNIJA SOCIJALNA ZAŠTITA

- *Udeo siromašnih u Srbiji 2002. godine iznosio je 10,6% ili približno 800 hiljada lica*
- *Koncentracija stanovništva neposredno iznad linije siromaštva je visoka, mala pomeranja mogu dovesti do povećanja broja siromašnih. Otuda se može identifikovati blizu 1,6 miliona lica koja su materijalno nedovoljno obezbeđena*
- *Dubina i oštrina siromaštva nisu visoke, kao ni nejednakost u raspodeli dohotka*
- *Najvećem riziku siromaštva izloženi su: lica sa niskim nivoom obrazovanja, nezaposlena i izdržavana lica, stariji od 65 godina i deca, staračka domaćinstva u ruralnim područjima i zemljoradnički penzioneri, stanovnici ruralnih područja jugoistočne i zapadne Srbije i posebno ugrožene grupe kao što su osobe sa invaliditetom, Romi, izbeglice i raseljena lica*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE

Osnovni cilj: Smanjenje broja siromašnih i razvoj adekvatnije socijalne zaštite

- *Poboljšanje targetiranja najsiromašnijih i veća usmerenost na radno nesposobne članove društva*
- *Razvoj alternativnih oblika socijalne zaštite - dnevnih boravaka za lica sa posebnim potrebama, kućne nege i pomoći, hraniteljstva*
- *Razvoj profesionalnih standarda, procedura, protokola i normativa*
- *Poboljšanje informisanja građana o različitim programima socijalne zaštite*
- *Povezivanje svih aktera socijalne zaštite na lokalnom nivou*
- *Preispitivanje i unapređenje zaštite osoba sa invaliditetom*
- *Razvoj posebnih programa za integraciju Roma, izbeglica i raseljenih lica*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- *Donošenje Zakona o izmenama i dopunama zakona o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana (usvojen 23.7.2004.)*
- *Donošenje Porodičnog zakona (pred usvajanjem)*
- *Izrada strategije o položaju i pravima osoba sa invaliditetom (u pripremi)*
- *Izrada strategije za integraciju i davanje novih ovlašćenja Romima (nacrt)*
- *Izrada analize efekata poboljšanog targetiranja dečijih dodataka (izvršeno)*
- *Analiza sistema naknade za negu i pomoć drugog lica, sprovođenje sugerisanih promena*
- *Priprema strategije za podršku i zbrinjavanje starih lica*
- *Izrada analize primene Konvencije o pravima deteta u sistemu socijalne i porodične zaštite*
- *Izrada Nacionalnog plana akcije za decu (usvojen 12.04.2004.)*
- *Nastavak rada na reformskim projektima:*
  - *Integralni sistem socijalne zaštite*
  - *Unapređenje standarda stručnog rada*
  - *Razvoj hraniteljstva i usvojenja*
  - *Transformacija ustanova socijalne zaštite*
  - *Program zaštite od zlostavljanja, zanemarivanja i nasilja u porodici*
  - *Fond za socijalne inovacije i Fond za podršku invalidskih organizacija*

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Donošenje strategija razvoja socijalne zaštite i socijalnog stanovanja
- Otvaranje dnevnih boravaka za osobe sa posebnim potrebama
- Razvoj kućne nege i pomoći
- Otvaranje skloništa i prihvatilišta
- Finansiranje opreme korisnika za smeštaj u ustanovu socijalne zaštite
- Finansiranje narodnih kuhinja
- Isplaćivanje jednokratnih pomoći uz izradu posebnih kriterijuma
- Davanje popusta za korisnike socijalne pomoći prilikom plaćanja komunalnih usluga
- Uklanjanje arhitektonskih prepreka
- Finansiranje akcija nevladinih organizacija i udruženja u domenu socijalne zaštite
- Animiranje privatnog sektora da učestvuje u humanitarnim aktivnostima
- Integriranje svih aktera na lokalnom nivou posebno u programima zaštite od nasilja u porodici, zapošljavanja korisnika socijalne pomoći, integracije posebno ugroženih grupa
- Razvijanje volonterskih aktivnosti
- Pобоljšanje informisanja građana o programima socijalne zaštite
- Stvaranje koordinacionih tela/mehanizama

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Broj i struktura korisnika socijalne pomoći
- Broj i struktura korisnika dečijih dodataka
- Broj korisnika tuđe nege i pomoći iz republičkog budžeta
- Broj hraniteljskih porodica
- Ukupan godišnji iznos jednokratnih pomoći
- Odnos broja korisnika u institucijama i u vaninstitucionalnoj zaštiti
- Broj i struktura korisnika u ustanovama socijalne zaštite
- Maloletna lica - korisnici socijalne zaštite, struktura po vrsti ugroženosti
- Udeo budžeta opštine za socijalnu zaštitu

Milenijumski cilj 1: Iskorenjivanje krajnjeg siromaštva i gladi

Zadatak 1: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti procenat lica čiji prihodi iznose manje od 1 dolara dnevno

Zadatak 2: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti procenat siromašnih i gladnih

BOLJI POLOŽAJ PENZIONERA I STARIH

- *Udeo lica starijih od 65 godina u Srbiji je visok i iznosi 16,5%.*
- *U Srbiji preko 1,5 miliona lica prima penziju. Odnos broja osiguranika i penzionera je izrazito nepovoljan*
- *Stariji od 65 godina spadaju među najsiromašnije, posebno su ugroženi zemljoradnički penzioneri i stara izdržavana lica, kao i staračka jednočlana i dvočlana domaćinstva, dok je rizik siromaštva ostalih penzionera blizu proseka za ukupnu populaciju*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI PENZIJSKO-INVALIDSKOG OSIGURANJA I ZAŠTITE STARIH LICA

Osnovni cilj: Razvoj održivog penzijsko-invalidskog sistema i adekvatnija socijalna zaštita starih

- *Porast životnog standarda penzionera i drugih starih lica u skladu sa porastom standarda ostalih građana*
- *Razvoj dopunskog, dobrovoljnog penzijskog osiguranja*
- *Stabilizacija i vraćanje dugova u sistemu zemljoradničkog penzijskog sistema*
- *Razvoj alternativnih oblika socijalne zaštite starih*
- *Dalje poboljšanje uslova u domovima za stare*
- *Poboljšanje informisanja starih građana o različitim programima socijalne zaštite*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- Donošenje Zakona o dobrovoljnom penzijskom osiguranju
- Donošenje Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (usvojen 23.7.2004.)
- Informatičko unapređenje sistema
- Konsolidacija i informatička integracija fondova penzijskog osiguranja
- Praćenje i analiza reforme obaveznog penzijsko-invalidskog osiguranja
- Praćenje pokazatelja statističkog kretanja penzija
- Borba protiv korupcije u sistemu invalidskih penzija
- Priprema strategije za podršku i zbrinjavanje starih lica
- Podrška projektima razvoja kućne nege i pomoći kroz Fond za socijalne inovacije

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Razvoj kućne nege i pomoći za stara lica
  - *dnevni centri*
  - *dnevni rehabilitacioni centri*
  - *lična pomoć u kući*
  - *medicinska pomoć u kući*
- Integrisanje svih aktera na lokalnom nivou (centri za socijalni rad, domovi zdravlja, domovi za stare, regionalni fondovi penzijsko-invalidskog osiguranja, nevladine organizacije)
- Razvoj volonterskih aktivnosti
- Bolje informisanje starih lica o programima socijalne zaštite

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Udeo lica starijih od 65 godina
- Udeo starih izdržavanih lica
- Broj starih lica korisnika usluga socijalne zaštite
- Broj starih izbeglih i raseljenih lica
- Odnos broja korisnika u institucijama i u vaninstitucionalnoj zaštiti

Milenijumski cilj 1: Iskorenjivanje krajnjeg siromaštva i gladi

Zadatak 1: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti udeo lica čiji prihodi iznose manje od 1 dolara dnevno

Zadatak 2: Između 1990. i 2015. godine prepoloviti udeo siromašnih i gladnih

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U FUNKCIJI SMANJENJA SIROMAŠTVA

- *U Srbiji ne postoje podaci zdravstvene statistike koji omogućavaju praćenje i analizu zdravstvenog stanja prema socijalno-ekonomskom statusu stanovnika, ali podaci iz drugih zemalja pokazuju da ugrožene i marginalizovane populacione grupe češće oboljevaju i umiru od tuberkuloze, HIV/AIDS, malignih, kardiovaskularnih i drugih hroničnih masovnih bolesti, kao i od povreda i nesreća*
- *Prema istraživanjima zdravstvenog stanja i zdravstvenih potreba putem upitnika, među obolelim od hroničnih masovnih bolesti je veći udeo siromašnih, dok je njihovo korišćenje usluga na nivou primarne zdravstvene zaštite i bolnica, niže nego u ukupnoj populaciji*
- *Neravnoteža između prava na zdravstvenu zaštitu i ograničenih finansijskih sredstava za zadovoljavanje tih prava posebno pogađa socijalno ugrožene grupe*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI ZDRAVSTVA

Osnovni cilj: Unapređenje zdravlja stanovništva i smanjenje nejednakosti u pristupu zdravstvenim uslugama

- *Promena načina finansiranja zdravstvenih usluga, odnosno načina plaćanja davaoca usluga*
- *Formulisanje osnovnog paketa usluga koji bi se obezbeđivao iz obaveznog zdravstvenog osiguranja*
- *Preraspodela sredstava za finansiranje, ka preventivnoj i primarnoj zdravstvenoj zaštiti*
- *Pravednija distribucija sredstava po regionalnom kriterijumu (po opštinama i okruzima)*
- *Razvoj nacionalnih programa za posebno osetljive grupe*
- *Veće izdvajanje sredstava iz republičkog budžeta za zdravstveno neosigurana lica*
- *Razvoj informacionog sistema prilagođenog za praćenje uticaja tranzicije na siromašne i posebno osetljive grupe*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- Razvoj osnovnog paketa zdravstvenih usluga koji će se finansirati iz obaveznog zdravstvenog osiguranja
- Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima (usvojen 23.07 2004.)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (u toku javna rasprava)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju
- Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (usvojen 23.7.2004.)
- Zakon o komorama zdravstvenih radnika-licenciranje (u toku javna rasprava)
- Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (usvojen 15.11.2004.)
- Promena načina ugovaranja za plaćanje zdravstvenoj službi za njen rad (uvođenje izabranog lekara i plaćanja po korisniku (kapitacija) u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i prospektivno budžetiranje bolnica)
- Razvoj zdravstvenog informativnog sistema
- Razvoj glavnog plana mreže zdravstvenih ustanova sa redukcijom i preraspodelom bolničkih kapaciteta
- Razvoj programa prevencije kardiovaskularnih oboljenja, malignih bolesti, povreda i nesreća, unapređenja mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja
- Razvoj posebnih programa namenjenih promociji zdravlja i prevenciji bolesti kod Roma, izbeglica i raseljenih lica, starih i žena (posebno žena na selu)

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Udeo u upravljanju zdravstvenim ustanovama
- Razvoj lokalnih strategija zdravlja i formulisanje programa zdravstvene zaštite na nivou zajednice koji uvažavaju lokalne specifičnosti
- Veće angažovanje lokalne zajednice u promociji zdravlja i posebno među osetljivim populacionim grupama i grupama pod rizikom za masovne zarazne i hronične nezarazne bolesti
- Praćenje, analiza i distribucija informacija o zdravstvenom stanju stanovništva lokalne zajednice
- Socijalni marketing programa i aktivnosti namenjenih unapređenju zdravlja, posebno socijalno ugroženih grupa kao i prava na zdravstvenu zaštitu, ljudskih prava povezanih sa zdravljem i prava pacijenata u sistemu zdravstvene zaštite
- Razvijanje i stimulisanje partnerstva između zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih ustanova i nevladinog sektora u realizaciji programa očuvanja i unapređenja zdravlja na nivou lokalne zajednice

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Stopa smrtnosti odojčadi i dece starosti do 5 godina
- Očekivano trajanje života po polu
- Udeo živorođenih sa stručnom pomoći
- Struktura uzroka umiranja, nivo maternalne smrtnosti
- Pokazatelji obezbeđenosti stanovništva zdravstvenim kadrom, broj stanovnika na jednog lekara i po specijalnostima u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, broj stanovnika na jednu medicinsku sestru, i drugi
- Pokazatelji korišćenja usluga primarne zdravstvene zaštite - prosečan broj poseta po stanovniku ili prema pojedinim populacionim grupama za pojedine službe - odrasli, predškolska deca, deca školskog uzrasta, žene u reproduktivnom periodu, radno aktivno stanovništvo
- Obuhvat dece vakcinacijama, obuhvat žena kontracepcijom
- Prosečan broj preventivnih usluga (poseta savetovalištu) po stanovniku ili pojedinim populacionim grupama

Milenijski cilj 4: Smanjenje smrtnosti dece

Zadatak 5: Između 1990 i 2015. smanjiti za dve trećine stopu smrtnosti dece ispod pet godina starosti

Milenijski cilj 5: Pобољшanje zdravlja majki

Zadatak 6: Između 1990 i 2015. smanjiti za tri četvrtine stopu smrtnosti majki (porodilja)

Milenijski cilj 6: Suzbijanje HIV/AIDS, malarije i drugih zaraznih bolesti

Zadatak 7: Do 2015. suzbijanje i prevencija HIV/AIDS

Zadatak 8: Do 2015. suzbijanje i prevencija malarije i drugih zaraznih bolesti

OBRAZOVANJE U FUNKCIJI SMANJENJA SIROMAŠTVA

- *Nizak nivo obrazovanja je jedan od najvažnijih uzroka siromaštva u Srbiji*
- *Dve trećine siromašnih u Srbiji ima samo osnovno obrazovanje ili je bez osnovnog obrazovanja*
- *Nivo i rizik siromaštva se smanjuje sa povećanjem nivoa obrazovanja*
- *Dugoročno obrazovanje je najvažniji uslov za izlazak iz začaranog kruga siromaštva*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI OBRAZOVANJA

Osnovni cilj: Povećanje obrazovnog nivoa stanovništva

- *Obavezno i besplatno pohađanje pripremnog programa za polazak u školu (nulta godina-predškolsko)*
- *Univerzalni obuhvat osnovnim obrazovanjem (obuhvat i dece iz marginalizovanih, isključenih i rizičnih populacija)*
- *Produžavanje trajanja obaveznog obrazovanja*
- *Inkluzivno obrazovanje za decu sa posebnim potrebama*
- *Razvoj programa za obrazovanje odraslih uz istovremeno sticanje i osnovnog obrazovanja i osnovnih kvalifikacija za zapošljavanje*
- *Povećanje obuhvata srednjim i visokim obrazovanjem*
- *Reorganizacija sistema srednjeg stručnog obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta*
- *Povećanje efikasnosti studiranja*
- *Promena metoda učenja i obrazovnih sadržaja primerenijih potrebama tržišta i doživotnog obrazovanja na svim nivoima*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- *Izmena zakonske regulative predškolskog i osnovnog obrazovanja*
- *Izrada programa priprema za polazak u školu*
- *Reforma nastavnih planova, obrazovanja nastavnika, licenciranje*
- *Uvođenje stepenastog i fleksibilnog sistema srednjeg stručnog obrazovanja*
- *Sprovođenje programa sticanja prve kvalifikacije za nezaposlene i osnovnog obrazovanja dece stare 12-18 godina koja su van sistema*
- *Prilagođavanje nastavnih planova, programa i udžbenika radi integrisanja aspekta rodne ravnopravnosti u obrazovne programe*
- *Sprovođenje projekta *Ka boljem i kvalitetnijem življenju* i *Ka svetu rada*, u kontekstu reforme obrazovanja dece sa posebnim potrebama*
- *Optimizacija školske mreže*
- *Donošenje Zakona o visokom obrazovanju (u proceduri)*

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Unapređenje predškolskog obrazovanja, povećanje kapaciteta
- Jačanje kapaciteta školskih odbora, edukacija članova
- Racionalizacija kapaciteta različite namene na lokalnom nivou
- Obezbeđivanje infrastrukture i objekata za nivo osnovnog obrazovanja
- Razvoj alternativnih obrazovnih i vaspitnih programa za odrasle
- Izrada i realizacija programa funkcionalnog opismenjavanja i obrazovanja odraslih osoba sa invaliditetom
- Razvijanje i praćenje programa za obrazovno ugrožene grupe dece
- Poboljšanje informisanja o mogućnostima za obrazovanje na lokalnom nivou
- Razvijanje partnerstva sa romskim zajednicama u implementaciji programa
- Praćenje indikatora na lokalnom nivou
- Posebno praćenje i formulisanje programa za ugrožene grupe dece
- Poboljšanje informisanja o mogućnostima za obrazovanje na lokalnom nivou
- Stipendiranje najuspešnijih đaka

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Udeo dece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem
- Udeo dece upisane u osnovne škole
- Udeo dece koja završe prva četiri razreda
- Proporcija dece koja završe osnovnu školu u odnosu na broj upisanih
- Proporcija dece koja završe srednju školu u odnosu na broj upisanih
- Broj polaznika škola za odrasle, odnos upisanih prema broju onih koji su završili školu
- Obuhvat programima dokvalifikacije i prekvalifikacije
- Udeo stanovništva starijeg od 15 godina bez osnovne škole i sa manje od 4 razreda osnovne škole
- Udeo romskog stanovništva starijeg od 15 godina bez osnovne škole i sa manje od 4 razreda osnovne škole

Milenijumski cilj 2: Obezbeđivanje opšteg osnovnog obrazovanja

Zadatak 3: Do 2015. godine obezbediti da deca svuda, dečaci i devojčice podjednako, mogu da završe ceo program osnovnog školovanja

Milenijumski cilj 3: Promovisanje jednakosti među polovima i poboljšanje položaja žena

Zadatak 4: Eliminirati razlike među polovima u osnovnom i srednjem obrazovanju, po mogućstvu do 2005. godine, a na svim nivoima najkasnije do 2015. godine

EKOLOŠKI ASPEKTI SMANJENJA SIROMAŠTVA

- *U siromašnim gradskim četvtima beleži se pogoršanje kvaliteta pijaće vode i neodgovarajući pristup komunalnim uslugama*
- *Zagađenje vazduha koje je blizu kritične granice u nekoliko gradova u Srbiji najviše pogađa siromašne koji ne mogu da se zaštite preseljenjem*
- *Neodgovarajuće upravljanje otpadom pogađa siromašne, najčešće Rome, koji obezbeđuju egzistenciju sakupljanjem otpada*
- *U pojedinim romskim naseljima zbog loših životnih uslova prisutne su zarazne bolesti kao što su hepatitis i trahom*

● NAJVAŽNIJI CILJEVI I MERE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Osnovni cilj: Održivi razvoj i zaštita životne sredine

- *Poboljšanje kvaliteta vode za piće i unapređenje sistema vodosnabdevanja*
- *Izgradnja komunalnih i industrijskih kanalizacionih sistema*
- *Poboljšanje upravljanja otpadnim vodama i komunalnim otpadom*
- *Reforma sistema finansiranja komunalnih usluga*
- *Efikasnije korišćenje električne energije i smanjenje nepravilnog odlaganja štetnih materija*
- *Održivo korišćenje zemljišta, smanjenje zagađenja prekomernim korišćenjem veštačkog đubriva i smanjenje nivoa erozije*
- *Borba protiv bespravne seče i adekvatnije gazdovanje šumama*
- *Očuvanje biodiverziteta*

● ŠTA STRATEGIJA ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA PREDVIĐA NA NACIONALNOM NIVOU?

- *Zakon o zaštiti životne sredine (usvojen 21.12. 2004.)*
- *Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (usvojen 21.12. 2004.)*
- *Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu (usvojen 21.12. 2004.)*
- *Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine (usvojen 21.12. 2004.)*
- *Izrada i donošenje zakona o upravljanju otpadom*
- *Zakon o komunalnim delatnostima*
- *Izrada Nacionalne strategije u oblasti životne sredine i Nacionalnog ekološkog akcionog plana (u toku)*
- *Izrada projekata *Jačanje upravljanja životnom sredinom* i *Program izgradnje kapaciteta u oblasti zaštite životne sredine* (u toku)*

● ŠTA JE MOGUĆE URADITI NA LOKALNOM NIVOU?

- Efikasnije funkcionisanje komunalnih delatnosti na lokalnom nivou
- Bolje upravljanje javnim komunalnim preduzećima (donošenje sporazuma o rezultatima, izdvajanje pomoćnih delatnosti, dodeljivanje franšize ili davanje koncesija za tzv. individualne komunalne delatnosti)
- Preispitivanje politike cena komunalnih usluga
- Unapređenje vodosnabdevanja, kanalizacionih sistema, upravljanja otpadom
- Izrada lokalnih ekoloških akcionih planova i lokalnih strategija upravljanja otpadom
- Održivo upravljanje prirodnim dobrima, posebno zaštićenim prirodnim dobrima
- Obezbeđenje stalne kontrole stanja životne sredine
- Organizovanje sortiranja, reciklaže i korišćenja sekundarnih sirovina i otpada
- Saradnja sa drugim opštinama u programima zaštite životne sredine
- Nadzor nad primenom ekoloških propisa
- Razvoj ekološke svesti građana

● KAKVI SU PODACI NA NIVOU VAŠE OPŠTINE?

Mogući indikatori:

- Udeo vodovoda sa zadovoljavajućim kvalitetom vode
- Udeo naselja u opštini sa kanalizacionim sistemom
- Udeo teritorije pod šumom
- Pošumljene površine
- Rashodi na komunalne delatnosti na 100 stanovnika

Milenijumski cilj 7: Obezbeđenje održivosti životne sredine

Zadatak 9: Ugraditi principe održivog razvoja u nacionalne programe i preusmeriti gubitak resursa

Zadatak 10: Do 2015. godine prepoloviti udeo stanovništva bez održivog, trajnog pristupa bezbednoj/zdravoj vodi

Zadatak 11: Do 2020. godine ostvariti značajno poboljšanje uslova života za 100 miliona stanovnika siromašnih gradskih četvrti u svetu

**UGROŽENE GRUPE: PRIMERI DOBRE PRAKSE NA
LOKALNOM NIVOU**

SMANJENJE SIROMAŠTVA IZBEGLICA I RASELJENIH LICA

- *Prema različitim istraživanjima, procena je da je među izbeglicama i raseljenim licima oko 120.000 siromašnih (od ukupno 270.000 izbeglica i 200.000 raseljenih lica sa Kosova i Metohije)*
- *18.500 izbeglih i raseljenih lica koji su smešteni u kolektivnim centrima je u najtežoj situaciji*
- *Proces repatrijacije izbeglih i raseljenih lica iz zemalja Zapadne Evrope je u toku - veliki udeo Roma sa Kosova i Metohije*
- *Problemi u domenu ljudskih prava: sloboda kretanja, pribavljanje potrebnih dokumenata, raspolaganje imovinom, pristup formalnom tržištu rada, adekvatna zdravstvena i socijalna zaštita, kvalitetno obrazovanje, pristup informacijama*

● Ekonomsko osnaživanje siromašnih porodica

Crveni krst iz **Rekovca** u saradnji sa Skupštinom opštine, Centrom za socijalni rad i veterinarskom stanicom je osmislio projekat ekonomskog osnaživanja za porodice koje primaju socijalnu pomoć, osobe sa invaliditetom, izbelice i raseljena lica i osobe koje su ostale bez posla. U opštini Rekovac, stanovništvo se pretežno bavi poljoprivredom (72% poljoprivrednog stanovništva na 5.000 porodica), pa je procenjeno da bi stvaranje mogućnosti za neku od poljoprivrednih aktivnosti za ugrožene porodice (15 porodica sa 40 članova domaćinstava), moglo da dovede do poboljšanja njihovog kvaliteta života. Najugroženije porodice u opštini, koje je identifikovao Centar su dobile stado ovaca. Sve aktivnosti je nadzirao rekovački Crveni krst i o tome izveštavao relevantne službe u opštini. Sredstva su dobijena od Fonda za socijalne inovacije. Praćenjem realizacije projekta, utvrđeno je da su efekti više nego zadovoljavajući: pored proizvodnje i prodaje mlečnih proizvoda, priplod je dalje dodeljivan novim korisničkim porodicama. Ovakvim pristupom smanjuje se zavisnost od državne pomoći porodica koje su socijalni slučajevi. Zbog ovakvih efekata, odobren je i nastavak projekta sa novim ciklusom.

● Pretvaranje kolektivnih centara za smeštaj izbeglica i raseljenih lica u domove za stara lica

Najugroženije izbeglice i raseljena lica među ovom populacijom su smeštena u kolektivne centre širom Srbije. U najvećem broju kolektivnih centara su ostala ostarela lica koja nisu imala mogućnosti da drugačije reše svoj status, a bili su bez sredstava za život ili mogućnosti da zarade, sa narušenim zdravljem i potrebom za negom. U okviru programa reformi u socijalnoj zaštiti, kao i u skladu sa principima Nacionalne strategije za izbeglice i raseljena lica, kolektivni centri na opštinama/regionima gde ne postoje adekvatni domovi za zbrinjavanje starih lica su polako pretvarani u smeštaj za stare izbeglice, kao i domicilna stara lica. Bivše Ministarstvo za socijalna pitanja zajedno sa UNHCR-om, SDC-om (humanitarna organizacija iz švajcarske) i lokalnim vlastima u nekoliko opština (**Brus, Blace, Kučevo, Požega, Zabučje kod Užica, Vrbas**) realizovalo je ovaj program u skladu sa reformskim principima transformacije ustanova socijalne zaštite. Pored građevinskih radova kojima su, sada već bivši kolektivni centri rekonstruisani da bi odgovarali potrebama starih lica, uspostavljeni su i programi podrške, kao i stalno praćenje zdravstvenog stanja starih lica.

SMANJENJE SIROMAŠTVA DECE I OMLADINE

- *Siromaštvom su najviše pogođena deca od 7 do 14 godina (12,71% siromašnih), deca od 15 do 18 godina (10,72%) i to najviše iz višeporodičnih domaćinstava (16,05% siromašnih) i iz porodica nezaposlenih roditelja (21,34%)*
- *Obuhvat dece predškolskim obrazovanjem je veoma mali: u uzrastu od 3 godine je 11,8%, a od 4 do 6 godina je 44,4%*
- *Učešće dece u kulturnim, dodatnim obrazovnim i sportskim programima izuzetno je malo: 8,8% u uzrastu od 4 do 6 godina i 10,6% dece u uzrastu od 7 do 14 godina*
- *72,3% mladih živi sa roditeljama, a samo 11,5% mladih uzrasta od 15 do 25 godina živi samostalno*
- *Broj mladih od 19 do 25 godina u strukturi nezaposlenih učestvuje sa 23,9% - među njima je 33,6% bez kvalifikacija*
- *40% mladih žena (od 15 do 25 godina) ima iskustva sa trudnoćom, od kojih je svaka peta imala jedan ili više prekida trudnoće, a gotovo 2/3 mladih žena nikada nije bilo na ginekološkom pregledu*

● Rad sa decom sa smetnjama i problemima u ponašanju

Kroz program intenzivnog tretmana koji se odnedavno sprovodi u ustanovi u kojoj su smeštena deca sa problemima i smetnjama u ponašanju (ali i sukobu sa zakonom) u *Zavodu za vaspitanje dece i omladine* u **Beogradu**, obuhvaćeni su dečaci do 14 godina. Ovaj program je novi vid zbrinjavanja dece sa problemima u ponašanju kroz radionički rad, grupne i individualne terapije i stalan nadzor, kroz program nenasilne komunikacije i kreativanog rada. Ovakav pristup pokazuje zavidne rezultate. Uspeh se meri po uspješnijem završetku školske godine, značajnim smanjenjem bekstava iz ustanove, unapređenjem kvaliteta zdravlja. Takođe je uspostavljena bolja kontrola vezano za korišćenje psihogenih supstanci, a i vidno je smanjen broj incidenata koji su dovodili do materijalne štete u zavodu. Pored ovih efekata, značajna promena je što se čuje i glas dece u procesu njihove socijalizacije, a takođe je povećana mogućnost za specijalizovano hraniteljstvo. Stručni radnici iz ove ustanove su izradili priručnik koji će i druge ustanove moći da koriste za unapređenje svog rada. Planiran je čitav niz seminara za stručne radnike širom Srbije u cilju prenosa znanja, iskustava i ideja radi unapređenja rada na ovom specifičnom problemu. U 2005. godini će u ovakav program biti uključene i devojčice sa smetnjama u ponašanju. Rad na ovom programu je finansiran iz Fonda za socijalne inovacije.

● Suzbijanje zlostavljanja i zaštita žrtava nasilja

Centar za socijalni rad iz **Sombora** zajedno sa lokalnim MUP-om, opštinskim javnim tužilaštvom, zdravstvenim centrom i jednom nevladinom organizacijom je osmislio program za zaštitu dece i žena žrtava nasilja. Uz uveden poseban broj SOS telefona, program se odvija kroz dežurstva 24 h (i vikendom), uz mobilne timove koji odmah po pozivu odlaze na lice mesta. Unapređena je komunikacija između svih relevantnih institucija u opštini, a uspostavljena je i standardizovana procedura u postupku rada na ovom ozbiljnom problemu, kao i na njegovoj prevenciji. Dodatne aktivnosti baziraju se na medijskom animiranju i informisanju javnosti o postojanju zlostavljanja kao značajnog problema u zajednici, o brzom i stručnom delovanju u situacijama zlostavljanja i zaštiti žrtava, i programima podrške porodicama. To je uticalo na ohrabrivanje žrtava nasilja, naročito dece da dignu svoj glas i potraže stručnu zaštitu. Sledeći podaci su prikupljeni od početka trajanja ovog projekta: obezbeđena je zaštita za oko 500 prijavljenih slučajeva, identifikovano je oko 650 lica sa ovim problemom i 78 osoba sa recidivom, sproveden je nadzor oko 740 članova porodica gde je problem zlostavljanja hroničan, podneto je 116 podnetih krivičnih prijava i 205 opomena od policije. Na osnovu pomenutih aktivnosti potvrđuje se adekvatnost u rešavanju i prevenciji problema zlostavljanja, što je u skladu sa izraženim *Specijalnim protokolima o postupanju u situacijama zlostavljanja* na nacionalnom nivou. Primer iz Sombora nije usamljen - mnogi centri za socijalni rad, suočeni sa problemom zlostavljanja počinju da standardizuju i uvode procedure za zaštitu od nasilja.

● Savetovalište za decu i omladinu

U **Bajinoj Bašti** opštinska organizacija Crvenog krsta zajedno sa Centrom za socijalni rad i zdravstvenim centrom inicirala je *Savetovalište za decu i omladinu*, uključujući i onu sa problemima u ponašanju. Savetovalište pruža savete vezano za različite probleme sa kojima se mladi danas suočavaju, pa i za bolesti zavisnosti, uključujući i HIV/AIDS. Istovremeno se organizuju i kampanje koje ukazuju na ove probleme, i informišu javnost o njihovoj prevenciji. U projekat su uključeni takozvani *vršnjački edukatori*, članovi *Mlade Emprone* (nevladine organizacije) koji su obučeni za rad kroz specijalizovane programe Omladine JAZASA. Kao pogranična opština, Bajina Bašta je više izložena problemima zavisnosti, ali i HIV/AIDS riziku. Stručni socijalni i zdravstveni radnici su uključeni u aktivnosti savetovališta i učestvuju na okruglim stolovima, seminarima, a organizuju se i gostovanja vodećih stručnjaka iz zemlje. Direktori škola posebno ističu značaj postojanja ovakvog programa za mlade, značaj tribina i posebno značaj rada *Mlade Emprone* u prevenciji bolesti zavisnosti, postojanju SOS telefona i Kluba adolescenata. U Centru za socijalni rad se značajno smanjio broj maloletnih delinkvenata i što je vrlo interesantno, sami adolescenti sa problemima u razvoju dolaze u savetovalište sa željom da se uključe u rad, kako bi postojeće probleme rešili u krugu svojih vršnjaka. U projekat je uključeno 25 obučених vršnjačkih edukatora, a oko 2000 učenika je prošlo vršnjačku edukaciju.

SMANJENJE SIROMAŠTVA OSOBA SA INVALIDITETOM

- *Prema različitim, posebnim anketama, rizik siromaštva kod osoba sa invaliditetom je viši nego u ukupnoj populaciji*
- *Ocenjuje se da su državni programi pomoći za osobe sa invaliditetom nedovoljni*
- *Niska stopa zaposlenosti i neprilagođenost radnih mesta potrebama osoba sa invaliditetom: samo 13% osoba sa invaliditetom ima priliku da radi, od toga samo 1/3 zaposlenih ima prilagođene radne uslove*
- *Nezadovoljavajuća fizička dostupnost obrazovnim, zdravstvenim, socijalnim, kao i drugim javnim ustanovama i službama za osobe sa telesnim invaliditetom*
- *Dominantan vid rehabilitacije je medicinska rehabilitacija, a udeo profesionalne rehabilitacije i socijalne integrisanosti je mali*

● Uklanjanje arhitektonskih prepreka

Čačak je postao grad bez arhitektonskih prepreka zahvaljujući saradnji lokalnog *Udruženja paraplegičara*, lokalne samouprave, programa koji finansira USAID (Američka agencija za međunarodni razvoj) i resornog ministarstva u Vladi Republike Srbije. Spušteni su pločnici na svim raskrsnicama i ulicama, tako da je osobama sa invaliditetom olakšano da dođu u banku, poštu, dom zdravlja, bioskop, školu, i da budu uključeni u društveni život. Sekundarni efekat uklanjanja arhitektonskih prepreka je što i stara lica i svi drugi koji se otežano kreću, ali i majke sa decom u kolicima mogu nesmetano da se šetaju i obavljaju svoje svakodnevne poslove. Ovaj projekat je pravi primer saradnje pomenutih partnera, gde je država aktivan partner u programima od važnosti za lokalnu zajednicu, kako u unapređenju kvaliteta života, tako i premošćavanju nedostatka finansijskih sredstava. Poboljšanje pristupačnosti i uklanjanje arhitektonskih prepreka će uskoro biti jedinstveno regulisano na nacionalnom nivou.

● Zbrinjavanje dece sa posebnim potrebama

U **Priboju**, *Društvo za mentalno nedovoljno razvijene osobe* je iniciralo kampanju na lokalnom radiju, televiziji i novinama za senzibilizaciju svoje opštine o problemima i potrebama mentalno nedovoljno razvijениh osoba, uz punu saradnju i podršku lokalnih čelnika. Ova kampanja, finansirana iz republičkog budžeta, imala je izuzetnog odjeka u javnosti, i samo je nastavak aktivnosti na koje su Pribojčani ponosni. Isto udruženje je predhodno ustanovilo i dnevni boravak za decu sa posebnim potrebama (mentalno nedovoljno razvijenu decu) zajedno sa lokalnom samoupravom i školom, koji se finansira iz lokalnog budžeta. Naime, sam dnevni boravak se nalazi u osnovnoj školi, tako da je ovo pravi primer socijalne integracije: sva deca su zajedno na odmorima, a nastavnici škole i stručno osoblje koje radi sa decom sa posebnim potrebama, kažu da nema sukoba i da se ne dešavaju incidenti koji bi mogli da ugroze decu koja pohađaju dnevni boravak. Ovakvim vidom zbrinjavanja dece sa posebnim potrebama se omogućava roditeljima ili ostalim članovima domaćinstva da rade ili obavljaju druge poslove i obaveze nesmetano, dok su im deca u boravku. Na taj način se daje prava podrška prirodnoj porodici, definisana kroz strateški cilj deinstitutionalizacije.

- Program podrške osobama sa invaliditetom kroz usluge personalnih asistenata

Centar za samostalni život invalida realizuje program *Servis personalnih asistenata* u Srbiji koji se sprovodi u 4 opštine: **Leskovcu, Jagodini, Smederevu i Beogradu**. Servis personalnih asistenata, pored toga što se kao nova vrsta usluge u Srbiji testira (i već pokazuje zavidne rezultate u osnaživanju osoba sa invaliditetom), značajno kao model utiče i na smanjenje siromaštva u lokalnoj zajednici. 40 programom obuhvaćenih osoba sa invaliditetom se uz sopstvenog personalnog asistenta toliko osnažilo da se ponovo aktiviralo da radi ili u udruženjima i organizacijama osoba sa invaliditetom ili na drugim poslovima, a 44 osobe, angažovane na poslovima personalnog asistenta više nisu na tržištu rada. U ovaj projekat su aktivno uključeni i lokalni centri za socijalni rad, koji učestvuju u celom procesu od odabira personalnih asistenata, do praćenja poboljšanja kvaliteta života osoba sa invaliditetom i njihovih porodica. Sve vrste invaliditeta su obuhvaćene programom. Pojedini primeri pokazuju da se na ovaj način najbolje pruža podrška prirodnoj porodici, koja ne mora da traži druge, potpuno institucionalizovane načine zbrinjavanja za članove porodice sa posebnim potrebama. Pored lobiranja, program sadrži istraživački aspekt kojim se može pomoći referentnim ustanovama da uključe nove standarde u svoj rad. Program se većim delom finansira iz donatorskih sredstava koje je obezbedila Vlada Irske.

SMANJENJE SIROMAŠTVA ROMA

- *66,8% Roma koji žive u romskim naseljima je siromašno, a 11,2% je ekstremno siromašno*
- *Stopa nezaposlenosti kod Roma je 2 puta veća nego u ukupnoj populaciji, a među zaposlenim Romima 90% je polukvalifikovanih ili nekvalifikovanih radnika*
- *60% Roma u romskim naseljima, starijih od 15 godina je bez osnovne škole ili sa nezavršenom osnovnom školom, što je 3,5 puta veće nego u ukupnoj populaciji*
- *2/3 Roma živi u potpuno higijenski i sanitarno neuslovnim naseljima i uslovima krajnje bede (deponije)*
- *Stopa mortaliteta je viša nego u ukupnoj populaciji; žene se porađaju kod kuće, veliki procenat romske dece se ne vakciniše, životni vek je kratak i opšte su prisutni zdravstveni rizici*
- *Neinformisanost Roma u pogledu socijalnih prava (prava na socijalnu pomoć, zdravstvenu zaštitu, itd.)*

● Priprema romske dece za polazak u školu

Novosadski humanitarni centar u (novosadskom) naselju **Ada**, gde živi veliki broj domicilnih Roma i Roma sa Kosova i Metohije, u saradnji sa lokalnom samoupravom realizuje aktivnosti koje pomažu romskoj deci da se pripreme za polazak u školu. Ovo je naročito važno za romsku decu sa Kosova i Metohije, koja zbog jezičkih barijera ne postižu dobar uspeh u školi ili uopšte ne pohađaju osnovnu školu. U okviru programa organizuje se i dopunska nastava namenjena romskoj deci osnovcima i srednjoškolicima. Pored pomenutih, tu su i aktivnosti koje su namenjene i roditeljima, u cilju boljeg informisanja o važnosti pohađanja škole i obrazovanja uopšte - što je jedan od uslova za izlazak iz začaranog kruga siromaštva. Informisanje roditelja je važno i sa aspekta korišćenja prava koja Romima pripadaju, kao i drugim siromašnim građanima. Na ovaj način roditelji dobijaju informacije koje se tiču prava na socijalnu pomoć, dečje i roditeljske dodatke, pribavljanju potrebnih dokumenata, važnosti zdravstvene zaštite i higijene za bolji kvalitet života i zdravlja dece, itd. Ovaj program pokriva 250 korisnika Roma, od čega je 150 dece. Slični programi namenjeni romskoj deci i osnaživanju roditelja/porodice se primenjuju i u drugim gradovima u Srbiji. U **Nišu** i **Kragujevcu** je u toku projekat sa istim ciljevima koji se odvija kroz saradnju resornog ministarstva Republike Srbije, Ministarstva za ljudska i manjinska prava Srbije i Crne Gore, lokalnih samouprava, romskih nevladinih organizacija, a sredstva je obezbedio Fond za otvoreno društvo. Praćenje i sagledavanje svih sličnih inicijativa na ovom polju treba da dovede do sistemskog rešenja na nacionalnom nivou, a aktivno učešće romskih predstavnika u celom procesu pomaže institucionalizaciji ovakvog pristupa.

● Informisanje Roma o njihovim pravima

Društvo za unapređenje romskih naselja (DURN), pored ostalih programa za ekonomsko i socijalno osnaživanje Roma, je u saradnji sa Centrima za socijalni rad iz **Lebana**, **Bele Palanke** i **Vladičinog Hana** napravio mrežu za unapređenja kvaliteta života Roma koji žive u romskim naseljima na teritoriji ovih opština. Uz pomoć stručnog kadra centara, DURN je osmislio program edukacije Roma volontera. Volontere edukuju stručni radnici iz centara, da bi, obilazeći romska naselja, mogli da informišu romsko stanovništvo o njihovim pravima u domenu socijalne zaštite, zdravstvenih usluga, obrazovanju dece, mogućnostima za zaposlenje, itd. Obilaskom romskih naselja volonteri se na licu mesta upoznaju i sa sanitarno-higijenskim i drugim problemima u cilju njihovog ažurnijeg rešavanja. Edukovano je 30 Roma volontera iz 3 opštine koji obilaze naselja, i na taj način se nadomešćuje nedostatak kapaciteta centara za socijalni rad za ovakve poslove. Za ovakav model rada sa romskom populacijom je prethodno edukovano 15 socijalnih radnika iz Lebana, Bele Palanke i Vladičinog Hana.

SMANJENJE SIROMAŠTVA ŽENA

- *Prema Anketi o životnom standardu stanovništva, nema razlike između siromaštva muškaraca i žena*
- *Preko 40% žena starijih od 15 godina nema redovne lične prihode (prema 30% muškaraca)*
- *Stopa nezaposlenosti je veća kod žena u odnosu na muškarce (26% prema 20%) i žene duže čekaju na posao*
- *Žene u proseku imaju za 15% nižu zaradu od muškaraca*
- *Izrazita je podzastupljenost žena u političkom životu*

● Sklonište za žrtve nasilja i zaštita od zlostavljanja

U Leskovcu je zajedničkim naporima Centra za socijalni rad, nevladine organizacije Karitas i lokalne samouprave osnovana *Sigurna kuća* za žene i decu žrtve nasilja u porodici. Pored pomenutih partnera, u ovom programu su aktivno uključeni i MUP, lokalno javno tužilaštvo, zdravstveni centar i nevladina organizacija Ženski centar. Pored obezbeđivanja skloništa za žrtve nasilja, na ovoj opštini se veoma aktivno sprovodi i program zaštite žrtava zlostavljanja, kao i program prevencije pojave nasilja, kroz stalno prisutnu kampanju u lokalnim medijima. članovi timova iz opštinskih institucija i nevladinog sektora su prošli edukaciju koju su im držali specijalizovani stručnjaci iz ženskih nevladinih organizacija iz Beograda koji već više od decenije rade na ukazivanju i na rešavanju problema zlostavljanja. Razrađen je i program psiho-socijalne podrške za sve žrtve. Takođe se sprovode i druge aktivnosti, kao na primer informisanje o mogućnostima za ekonomsko osnaživanje žena. U okviru šireg rada na identifikaciji i prevenciji nasilja je uspostavljen i sistem komunikacije i obaveštavanja između relevantnih organa, kao i standardizovana procedura delovanja u situacijama nasilja. Sve službe imaju dežurstva 24 sata, kao i SOS telefon, ali i program porodične medijacije u cilju obezbeđivanja zdrave porodične atmosfere i prevazilaženja problema nasilja. Ovaj program je umrežen sa ostalim sličnim programima koji se sprovode na teritoriji Srbije.

LOKALNA AGENDA 21 | EVROPSKE INTEGRACIJE

LOKALNA AGENDA 21 I EVROPSKE INTEGRACIJE

Srbija spada u grupu evropskih zemalja sa najvećim regionalnim razlikama u nivou razvijenosti. Proces približavanja Evropskoj Uniji zahtevaće iznalaženje drugačijih institucionalnih rešenja s ciljem uravnoteženog regionalnog razvoja. To će podrazumevati i angažovanje na podsticanju razvoja kroz razne vidove tehničke pomoći, stvaranje uslova za jačanje ekonomskih interesa preduzeća i preduzetnika za ulaganja u nerazvijena područja i razvoj kreditnih linija i usluga neophodnih za razvoj malih i srednjih preduzeća. Stoga je važna uloga lokalnih zajednica u mobilizaciji lokalnih resursa i stvaranju okruženja za prevazilaženje nerazvijenosti i siromaštva. Lokalnim zajednicama je na raspolaganju čitav niz različitih mera: donošenje razvojnih opštinskih programa, podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća, racionalno gazdovanje prostorom i resursima, razvoj komunalnih delatnosti, izgradnja i održavanje infrastrukture i obezbeđivanje dostupnosti usluga, sa posebnim osvrtom na potrebe siromašnih i ugroženih porodica i pojedinaca. Preduslovi u SSS su ujedno i preduslovi za evropske integracije Srbije.

Jedan od instrumenata za planiranje i postizanje održivog razvoja na lokalnom nivou je primena Lokalne Agende 21, kojom su definisani univerzalni principi razvoja lokalne zajednice, kao i principi održivosti životne sredine na lokalnom nivou. Principi su u skladu sa Milenijumskim ciljevima Ujedinjenih nacija. Poznato je da u Srbiji postoji potreba za pristupom kvalitetnijoj vodi za piće, obezbeđivanjem boljih sanitarno-higijenskih uslova i pažljivijim upravljenjem resursima, vodeći računa o nenarušavanju životne sredine, jer neadekvatan pristup ovom problemu, između ostalog, najviše pogađa siromašne.

Opštine će imati ključnu ulogu u iniciranju i realizaciji svojih razvojnih strategija, kao i na koordiniranju i upravljanju međusektorskim radom na lokalnom nivou. Neophodan uslov je dobra koordinacija između ključnih resora i drugih učesnika u procesu reformi: obrazovanja, zdravstva, privatnog sektora, poslodavaca, sindikata, centara za socijalni rad, tržišta rada, komesarijata za izbeglice, nevladinog sektora, medija, itd. U jednom broju opština već postoje socio-ekonomski saveti, kao i opštinski odbori za socijalnu politiku. Pri *Stalnoj konferenciji gradova i opština* postoje sektorski koordinativni mehanizmi, kao na primer Odbor za socijalnu politiku sa sektorskim pod-odborima. Dosadašnji rezultati ovakvog rada ukazuju na bolje informisanje između opština, ažurniju razmenu iskustava, ideja, kao i načina za prevazilaženje problema, ali i bolju koordinaciju u navedenim oblastima.

U procesu evropskih integracija, otvara se prostor za pristup različitim fondovima Evropske unije. Jedan od važnih preduslova za korišćenje ovih sredstva je edukacija lokalne samouprave. Lokalne samouprave će morati da se upoznaju sa namenom različitih fondova, sa osnovnim principima finansiranja, kao i da se obuče za formulisanje i upravljanje projektima. Ovo je neophodno ne samo za pristupanje fondovima Evropske unije, već je važno i sa aspekta korišćenja drugih donatorskih sredstava i fondova. U okviru regionalne strategije Evropske unije za Zapadni Balkan kroz CARDS program (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation), posebna pažnja se posvećuje sledećim segmentima koji treba da podignu nivo saradnje između zemalja u regionu:

- Integrisan pristup pograničnim područjima
- Demokratizacija i stabilizacija
- Izgradnja institucija
- Razvoj regionalne infrastrukture
- Sprovođenje programa Tempus u oblasti viskog obrazovanja i programa obuke, programa Sigma, namenjenog unapređenju upravljanja i twinning inicijative za tehničku pomoć

Kombinacijom regionalne strategije EU sa nacionalnom strategijom, takođe kroz CARDS program, otvaraju se mogućnosti za korišćenje fondova, dostupnih i opštinama u Srbiji. U okviru strategije Evropske unije za Srbiju i Crnu Goru, sledeće oblasti su identifikovane kao prioritete:

- Podrška boljem upravljanju i izgradnji institucija, uz jačanje vladavine prava
- Revitalizacija privrede, sa fokusom na energetici, transportu, životnoj sredini i ekonomskom razvoju
- Društveni razvoj i unapređenje civilnog društva, uz fokusiranje na visoko školstvo, unapređenje regionalne saradnje i civilnog društva, kao i programe obuke radi povećanja zaposlenosti

Sredstva evropskih fondova za programe na lokalnom nivou mogla bi u značajnoj meri da utiču na podizanje životnog standarda i smanjenje siromaštva lokalnog stanovništva. Projekti kojima bi se konkurisalo za ova sredstva treba da budu u skladu sa principima Lokalne Agende 21, smernicama u SSS i Milenijskim razvojnim ciljevima.

U sadašnjim uslovima, kroz postojeće programe Evropske unije, kao i kroz otvaranje novih finansijskih instrumenata u procesu evropskih integracija, od velike važnosti će biti pripremljenost lokalne zajednice da što svrsishodnije isplanira i koordinira aktivnosti, definiše prioritete i transparentno koristi sredstva. Mogući izvori finansiranja razvojnih programa koji mogu uticati na smanjenje siromaštva:

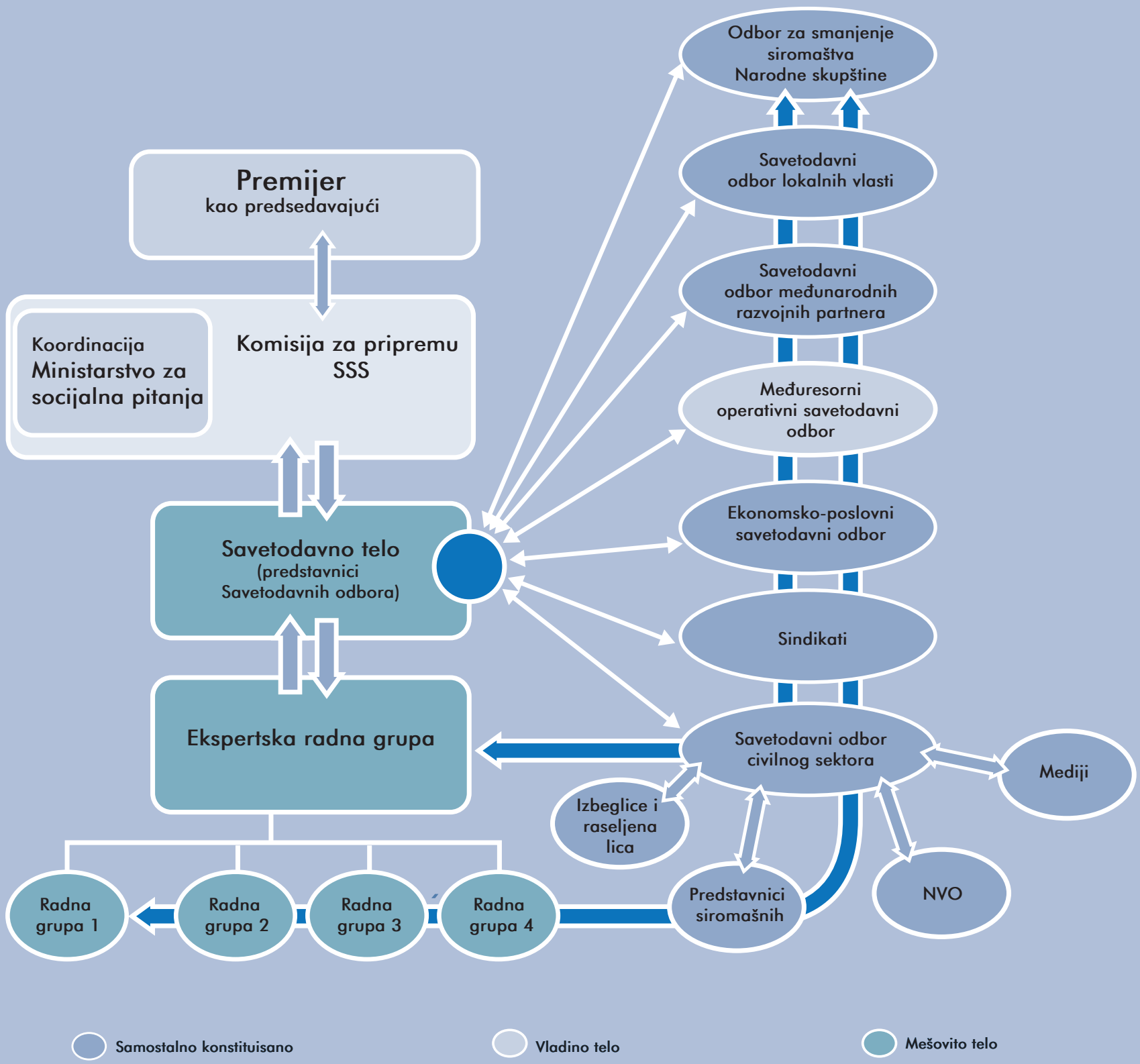
- 1) Evropski i drugi fondovi za programe na lokalnom nivou, kroz regionalne i nacionalne instrumente, uključujući i programe za unapređenje ljudskih prava
- 2) Fondovi Evropske unije za unapređenje prekogranične saradnje među-susedskih zemalja kroz takozvane *Susedske programe* (Neighbouring programmes) namenjenim pograničnim opštinama sa Rumunijom, Bugarskom i Mađarskom, ali i programi saradnje sa Italijom

Pored navedenih programa, lokalne zajednice će, prilikom planiranja budžeta, imati priliku da primenjuju zajedničke programe kroz partnerstvo lokalnih institucija i nevladinih organizacija, konkurisanjem kod međunarodnih organizacija i drugih donatora. Svakako treba imati na umu i konkurisanje za sredstva iz nacionalnih fondova (primer Fonda za socijalne inovacije ili Fonda za finansiranje udruženja i organizacija osoba sa invaliditetom). U cilju obezbeđenja održivosti programa namenjenih ugroženim grupama na svojoj opštini, lokalne samouprave mogu da obezbede fondove za ove potrebe prikupljanjem sredstava iz privatnih izvora, ali i kombinovanjem sa donatorskim sredstvima.

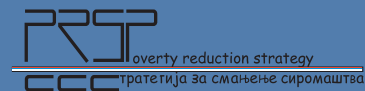
Šema konsultativnog procesa prilikom izrade SSS

Stalna konferencija gradova i opština
Makedonska 22/VIII
Beograd

Tel. 011 3223 446
Fax: 011 3221 215
e-mail: secretariat@skgo.org
www.skgo.org

Tim potpredsednika Vlade Srbije za implementaciju SSS
Nemanjina 11
Beograd, Srbija i Crna Gora

Tel: +381 11 3617590
Fax: +381 11 3617597
www.prsp.sr.gov.yu

Objavlјivanje brošure je finansiralo Odeljenje za međunarodni razvoj
Velike Britanije (DFID)